

Vang Jisi*

Škola međunarodnih studija, Univerzitet u Pekingu

Promene u svetskoj politici i kineska međunarodna strategija**

Druga decenija 21. veka počela je na jedan iznenađujući način, nizom društvenih i političkih nemira u oblasti šireg Bliskog istoka i Severne Afrike početkom 2011. godine. Bez obzira na razlike u njihovoj prirodi ili samom korenu uzroka, ovi događaji su jasno ukazali na sve značajniju ulogu etničkih i verskih grupa, društvenih organizacija i, čak, pojedinca (posebno mlađa generacija koja barata svim alatima komunikacije putem interneta) u unutrašnjoj i međunarodnoj politici, iako države ostaju najvažniji igrači u međunarodnoj areni. Unutrašnja politika i socijalna stabilnost će biti ključni faktori koji će uticati na međunarodnu bezbednost, a mešanje

* Ovaj rad se zasniva na nekoliko radova samog autora: (1) Wang Jisi 王缉思, Tang Shiqi 唐士其, "Sanshinian lai shijie zhengzhi fazhan de jiben tezhen 三十年来世界政治发展的基本特征 [The Basic Characteristics of the Development of World Politics in the Past Three Decades]", *International And Strategic Studies Report*, 4 (2010), koji je objavio Centar za međunarodne i strateške studije Univerziteta u Pekingu (The Center for International & Strategic Studies of Peking University); (2) Wang Jisi 王缉思, "Zhongguo de guoji dingweiwenti yu 'taoguangyanghui yousuozuowei' de zhanlue sixiang 中国的国际定位问题与 '韬光养晦、有所作为' 的战略思想 [China's 'International Position' and the Strategic Thought of 'keeping a low profile and make due contributions]", *International Studies*, 2 (2011); (3) Wang Jisi 王缉思, "Zhongguo da zhanlue qiusuo 中国大战略求索 [In Pursuit of China's Grand Strategy]", *Oriental Morning Post*, Feb 28 to March 2, 2 (2011); Autor se zahvaljuje Zhao Minghao, saradniku Kineskog centra za savremene studije (China Center for Contemporary World Studies), koji je pomogao pri izradi ovog rada.

** Ovaj rad je prvi put objavljen u *China International Strategy Review*, 2011, prevod Zhu Qiwen, lektura Mark Hughes.

međunarodne zajednice u unutrašnju politiku se intenziviralo i poprimilo veoma složen oblik. U tom smislu, unutrašnja politika u zemljama i regionima širom sveta je, zapravo, značajan pokazatelj za procenjivanje okruženja u kome se nalazi kineska međunarodna strategija, što Kina, svakako, mora uzeti u obzir prilikom razmatranja i kreiranja svoje međunarodne strategije u budućnosti.

Kineska snaga i međunarodni uticaj su se značajno povećali tokom prethodnih godina, što je privuklo pažnju mnogih zemalja sveta. Oni sve više uzimaju u obzir kineski faktor prilikom definisanja svojih razvojnih strategija i formulisanja svojih spoljnih politika. Takvo naglo osnaživanje i porast međunarodnog prestiža su, takođe, uticali na stav Kineza prema međunarodnim pitanjima i pristupu koji će imati u međunarodnim odnosima. Stoga, način na koji Kina definiše svoju međunarodnu ulogu je još jedan ključni momenat koji različiti političari, *think tank* organizacije i pripadnici akademske zajednice uzimaju u razmatranje kada proučavaju i analiziraju kinesku međunarodnu strategiju.

Zbog gorenavedenih razloga, ovaj rad razmatra dve teme: jedna je priroda i trend promena u svetskoj politici; druga je pitanje kineske međunarodne uloge danas i u budućnosti. Konačno, ovaj rad će razmotriti i veliki kineski strateški izbor.

1. OSNOVNE KARAKTERISTIKE VELIKE PROMENE U SVETSKOJ POLITICI

Savremene promene u oblasti šireg Bliskog istoka i Severne Afrike se pripisuju nekim slučajnim faktorima, kao i širem kontekstu svetskih političkih promena od kraja Hladnog rata. Sa sve bržom globalizacijom i širenjem informacionih tehnologija, politička dinamika jedne zemlje vrši sve veći uticaj na svoje neposredne susede, ali i udaljene delove sveta. Stoga, u poređenju sa regionalnim specifičnostima i nacionalnim karakterom, koji su veoma bliski i poznati posmatračima međunarodne politike, moguće posledice promena u svetskoj politici i njihove karakteristike zaslužuju detaljno promatranje.

Razvoj svetske politike tokom prethodne tri decenije se grubo može podeliti na dve faze. U prvoj fazi, politička liberalizacija i ekonomska marketizacija su osnovni trend promena u svetskoj politici, na osnovu čega je američki politikolog Francis Fukujama (Francis Fukuyama) sa priličnim entuzijazmom izjavio da se istorija završila.¹ U drugoj fazi, liberalizacija i

¹ Esej Fransisa Fukujame „Kraj istorije” (*The End of History*) objavljen je 1989. godine u časopisu iz međunarodnih odnosa *The National Interest*, a njegova knjiga „Kraj istorije i

marketizacija se suočavaju sa novim izazovima i sumnjama. One države koje su prihvatile liberalnu demokratiju moraju detaljno da istraže mogućnosti demokratije na svom prostoru kako bi poboljšale i ojačale svoje osnovne institucije. Tržišni fundamentalizam je nailazio na otpor i bio je kritikovan u izvesnoj meri, a neo-liberalizam, ideološka baza za političku demokratizaciju i ekonomsku marketizaciju, je, takođe, bio često osporavan. U međuvremenu, nagli razvoj civilnog društva, sve veći značaj netradicionalnih bezbednosnih izazova (npr. ekološki problemi, energetska bezbednost i bezbednost hrane, javno zdravlje, itd.), politizacija verskih i etničkih pitanja, uspon ekstremizma različitih oblika širom sveta pojavljuju se kao novi izazovi za postojeće kapacitete nacionalnih vlada i redefinišu svetsku politiku. Preliminarno razmatranje dramatičnih promena u svetskoj politici tokom prethodne tri decenije može nam pomoći da rasvetlimo sledeće stavove.

Prvo, borba za slobodu i demokratiju je univerzalno priznata i prihvaćena. Stepem demokratije i slobode u jednoj zemlji postao je jedan od osnovnih parametara političke legitimnosti širom sveta. Pod bilo kojim nacionalnim ili političkim okolnostima teško je odbraniti diktaturu, vladavinu jedne porodice, blokadu informacija i nedostatak transparentnosti u radu vlade ili zloupotrebu ljudskih prava. Razvijene zemlje Zapada oduvek uživaju u stabilnim demokratijama, tako da ni ozbiljne finansijske krize, ni manji društveni nemiri ne mogu suštinski da potresu njihove političke sisteme. Tek nekoliko zemalja je usvojilo konkurentski višepartijski sistem tokom sedamdesetih godina 20. veka, ali je većina zemalja to učinila do druge polovine devedesetih godina 20. veka. Danas, čak su i zemlje kao što su Burma i Iran, koje se smatraju diktaturama, zadržale višepartijski sistem ili univerzalno pravo glasa. Dugoročno gledano, postoji jedan nepovratni trend prelaska nezapadnih zemalja ka demokratskoj politici. Ali, vredi napomenuti da, dok zrela demokratija tek treba da nastane u muslimanskim zemljama, zemlje Centralne Azije napuštaju imitiranje zapadne demokratije i vraćaju se čvrstoj politici jednog čoveka – što im je mnogo bliže i poznatije. Zemlje Centralne i Istočne Evrope, koje su zadržale zapadnu kulturnu tradiciju, u boljoj su poziciji da se lakše i brže prilagode višepartijskoj demokratiji. Pokazalo se da, s jedne strane, verske, kulturne i političke tradicije igraju značajnu ulogu u procesu demokratizacije; s druge strane, sâm trenutak i napredovanje demokratizacije nisu neminovno uslovljeni i određeni stepenom ekonomskog razvoja. Međutim, ovo drugo je definitivno uslovljeno zrelošću procesa demokratizacije.

poslednji čovek" (*The End of History and the Last Man*) objavljena je 1992. U knjizi Fukujama tvrdi da napredak zapadne liberalne demokratije može da ukazuje na krajnju tačku sociokulturne evolucije čovečanstva i na krajnji oblik ljudske vlasti.

Drugo, proces demokratizacije se u različitim zemljama nalazi na različitim nivoima razvoja i stoga ima različite ciljeve i odlike. Tradicionalna demokratija u razvijenim zemljama pokazuje neke nedostatke i slabosti. Na primer, prava manjina su ugrožena zbog 'glasanja većine onih sa pravom glasa', a kao rezultat toga nastale su 'demokratija konsenzusa' i 'deliberativna demokratija'. Zapadne zemlje su sprovele reforme svog izbornog sistema, parlamentarnog sistema, mehanizama podele vlasti između centralne i lokalnih vlasti i jačanje nadzora nad vladinim aktivnostima kroz javno mnjenje. Nakon kraja Hladnog rata, mnoge nezapadne zemlje su bile u mogućnosti da istražuju i preispituju svoje strategije razvoja u relativno jednostavnom okruženju. Uprkos činjenici da su SAD upotrebile vojna sredstva da 'oslobode' Irak i Avganistan kako bi promovisale lokalnu 'demokratizaciju' i 'politiku ulice' silom i da se 'obojena revolucija' u nekim zemljama odigrala uz pomoć uticaja Zapada, demokratizacija u nezapadnim zemljama beleži jedan sebi svojstven i nezavisan tok i odražava političku volju naroda. Svi problemi koji se javljaju tokom demokratizacije, kao što je mito, korupcija, nasilje, politički nesklad i dr., ne mogu umanjiti vrednost demokratije po sebi i značaj napora putem 'pokušaja i pogrešaka' u toku procesa eksperimentisanja sa demokratijom. Taj proces, forma i rezultati demokratizacije mogu se razlikovati od zemlje do zemlje. Međutim, uopšteno je prihvaćeno da demokratizacija ne znači neminovno i vesternizaciju.

Treće, osim građanskih sloboda i demokratskog sistema, očuvanje poretka i stabilnosti su, takođe, politički ciljevi kojima teži svaka zemlja. Istorijska dešavanja pokazuju da, bilo da je reč o razvijenim ili zemljama u razvoju, dinamička ravnoteža mora da, se održi između slobode i demokratije, s jedne strane, i reda i stabilnosti, sa druge. Prevelika sloboda koju uživaju ili pojedinci ili manjinske grupe može dovesti do društvenih podela, poremećaja vrednosti, građanskih sukoba, socijalnih nemira, i, čak, i nasilnih sukobljavanja. Kombinacija liberalizma, materijalizma i konzumerizma dovela je ne samo do ozbiljnog nedostatka resursa i pogoršanja životne sredine, već i do opšteg pada javnog morala i flagrantne ekspanzije individualne pohlepe. Ovi problemi su još izrazitiji u novim demokratizovanim nezapadnim zemljama. Politički sistem i vladavina prava u ovim neliberalnim demokratijama nisu dovoljno zreli. Ali, budući da su izloženi iskušenjima zapadnog načina života i njihovih vrednosti, sve veća očekivanja javnosti su znatno prevazišla brzinu njihovog ekonomskog rasta i društvenog napretka. U pojedinim zemljama šireg Bliskog istoka i Severne Afrike neki ljudi su svoje neslaganje izrazili na tako nasilan način, da njihova dela predstavljaju opasnost po društvenu stabilnost i politički poredak. U međuvremenu, naponi da se održi socijalni poredak često su dovodili do zloupotrebe vlasti, što krši individualne slobode i podriva prava neprivilegovanih. Zemlje širom

sveta traže rešenja kako bi sačuvale dinamičku ravnotežu između garantovanja individualnih sloboda i održavanja društvenog poretka. Međutim, bilo da je reč o tradicionalnom socijalizmu, ili tradicionalnim liberalnim idejama, ili, čak, da je reč o povratku na politički sistem koji integriše politiku sa religijom, kao što je slučaj sa Iranom od Iranske revolucije 1979. godine, svi su oni propali u pokušaju da obezbede pravi odgovor na pitanje o postizanju socijalne pravde.

Četvrto, kada govorimo o odnosu države i društva, i odnosu vlade i tržišta, liberalni kapitalizam, rukovođen neoliberalizmom i njegovim idejama, prošao je kroz proces 'negacije negacije', ali prava konkurentna revolucionarna sila će tek da se pojavi. U periodu između osamdesetih i devedesetih, napori da se smanji intervencija države u društvu i intervencija vlade na tržištu smatrani su univerzalnom vrednošću, ali, slepo obožavanje neoliberalnih ideja i institucija je tokom prethodne decenije u velikoj meri i osporavano i opovrgavano. Međutim, ostaje problem koji zahteva rešenje u praksi – kako uspostaviti ravnotežu između državne intervencije i tržišne slobode. Jaz u bogatstvu se drastično povećava u svakoj zemlji širom sveta. Narušena životna sredina, ekološka neravnoteža, finansijska nestabilnost, socijalne podele – sve to zahteva napore vlade da obuzdaju pohlepu, zaštite pravdu i održe društvenu harmoniju. Ali, ako vlada radi samo u korist određenih interesa, i njen rad i proces donošenja odluka nisu transparentni, što više bude imala vlasti to će socijalna neravnoteža biti veća. Zato 'Treći put' teško može naći dovoljno duhovnog značenja i težine i dobiti podršku određene politike. Na početku 20. veka revolucionarne ideje lenjinizma pokrenule su izuzetne društvene događaje koji su imali za cilj da okončaju vladavinu kapitalizma i uspostave komunizam. Ipak, takvi događaji su retki na početku 21. veka. Sporadične nasilne aktivnosti, koje očigledno imaju za cilj da svrgnu 'zlu hegemoniju američkog kapitalizma', obeležene su i nazvane 'terorističkim' i prezrene od strane međunarodne zajednice. Samo neorganizovane grupe kojima nedostaje valjano vođstvo, ekonomska baza i organizaciona snaga mogu promovisati takozvani 'antiglobalistički pokret'. Globalno upravljanje, koje treba da se suoči sa nizom globalnih izazova, onemogućavaju mirna međudržavna saradnja, konkurentski odnosi i pregovaranja, i stoga ono ne može da dobije revolucionarnu snagu.

Peto, nova generacija društvenih pokreta i nagli rast i razvoj civilnih društava prevazilaze razumevanje tradicionalne političke logike i granice nacionalnih država i postaju ključni faktori i glavne pokretačke snage u procesu popravljavanja globalnih društvenih i ekonomskih neravnoteža. Na globalnom nivou, pitanja kao što su mir, zaštita životne sredine, ljudska prava itd. pridobila su do sada nezabeleženu političku težinu i postala neizostavni deo planiranja i donošenja odluka svake države. U međuvremenu,

novi društveni entiteti, kao što su etnički identitet, kulturni identitet, verski identitet, idejni identitet i identitet interesa, koji je rezultat zabrinutosti zbog ekoloških problema i problema sa zaštitom životne sredine, kao i zbog zdravlja, su, takođe, dobili značajno na težini. Pojmovi kao što su individualna sloboda, individualna prava, raznolikost mišljenja i kultura ukorenili su se u svakom ćošku naše planete. Iz globalne perspektive, ono što je suprotno liberalizaciji i diversifikaciji nije više ogoljena ideološka diktatura u ime države, već se ogleda u vidu mekog i nenacionalnog društvenog identiteta. Suverene države će i dalje biti glavni igrači u svetskoj politici i uživace lojalnost svojih građana. Pažljivim proučavanjem svetske političke i intelektualne istorije nije teško uočiti da svet sastavljen od suverenih država nije trajna karakteristika istorije čovečanstva. Na primer, u nekim zemljama šireg Bliskog istoka i Severne Afrike veliki broj ljudi se identifikuje više sa svojim klanovima, plemenima, etničkim i verskim grupama, nego sa svojim tradicionalnim suverenim državama. Zato u Sudanu postoji podela na dve države i zato je Sirija danas suočena sa opasnošću od raspada.

Prethodnih trideset godina predstavlja samo jedan trenutak u istoriji čovečanstva. Ali, u toku ovog perioda, svetska politika je uzletela. U poređenju sa periodom Hladnog rata, svetska politika je postala raznobojnija i, na neki način, nesigurnija. Svet je suočen sa novim problemima i izazovima. Zemljotres koji je pogodio Japan 11. marta 2011. godine je jedan takav primer. Suočena sa prirodnim katastrofama, kao što su cunami i zemljotresi, i netradicionalnim bezbednosnim izazovima, kao što su uništavanje životne sredine, nedostatak izvora energije i hrane, javno zdravlje i porast ekstremizma različitih oblika, kako država može valjano da upravlja? Kako može međunarodna zajednica da upravlja zajedno sa državama? Kako pojedinac može da odgovori na zajedničke izazove? Tokom prethodnih 30 godina istorija nam je pokazala da, uprkos tome što je sovjetski model postao samo deo istorije, Zapad danas ne može da ponudi provereni model i spreman odgovor na pitanje kako da se postigne nacionalno ujedinjenje, ekonomski razvoj i društveni napredak. Nova tržišta (Nye, *The Future of Power*, p. 167), kao što su Kina, Indija, Brazil, Južna Afrika i Rusija, ulile su novu nadu, ali sve što su postigli je još uvek na početnom, eksperimentalnom nivou i istorijska dešavanja će tek testirati njihov univerzalni značaj. U ovom smislu istorija se zaista završila i nova svetska istorija se upravo odvija pred nama.

2. KAKVA JE ZEMLJA KINA?

Tokom prethodnih 30 ili nešto više godina od početka reformi i otvaranja prema svetu, Kina je uvek menjala sebe i uticala na ostali deo sveta. Odnos

između Kine i ostalog dela sveta bio je izložen sve bržim istorijskim promenama koje podstiču Kinu da konstantno preispituje svoju 'međunarodnu ulogu' i 'nacionalni identitet'. Preduslov za nas, pre nego razmotrimo kinesku međunarodnu strategiju tokom naredne decenije, jeste: kako, u širokom kontekstu svetske politike, možemo jasno da razumemo ulogu Kine u međunarodnim odnosima i kako možemo bliže da odredimo pitanje 'kakva je zemlja Kina'.

Kada govorimo o snazi države, i dalje je za raspravu otvoreno pitanje da li je Kina, pošto je njen BDP prevazišao BDP Japana, postala najsnažnija država u Aziji, i, stoga, druga zemlja iza SAD. Ja mislim da Kina, u poređenju sa Japanom, ne samo da ima ogroman broj stanovnika, ogromnu teritoriju i veliku ekonomiju, već, takođe, poseduje i ogroman odbrambeni sistem i nuklearno oružje. Pravedno je reći da je u azijsko-pacifičkoj oblasti Kina pretekla Japan po političkom uticaju, geopolitičkoj prednosti, kao i po geoekonomskoj. Stoga, trebalo bi prihvatiti stav da je Kina najmoćnija zemlja Azije. Međutim, drugi faktori, takođe, moraju biti uzeti u razmatranje. Iako kineska sveobuhvatna 'tvrda moć' prevazilazi Japan, status Japana kao razvijene zemlje i njegovo savezništvo sa SAD značajno nadomešćuje njegove geopolitičke nedostatke. Štaviše, kada govorimo o uslovima života ljudi i njihovog odgoja, kulture i obrazovanja, naučnom i tehnološkom napretku, Japan je u znatno boljoj poziciji nego Kina i njegova kulturna moć u Aziji nije ništa manja od one koju poseduje Kina. Nikako ne smemo zaboraviti činjenicu da Japan ima snažnu nacionalnu koheziju, solidne političke institucije, dugogodišnju socijalnu stabilnost i dobru životnu sredinu. Štaviše, ekonomska recesija tokom prethodne dve decenije i česte promene vlasti nisu dovele do političkih turbulencija. Niti se početna panika izazvana do sada nezabeleženim zemljotresom i potonjim cunamijem razvila u histeriju, zahvaljujući sposobnosti Japana da se nosi sa prirodnim katastrofama blagovremeno i na efikasan način. Ukratko, spori ali stabilan ekonomski rast Japana, snažne političke institucije, uprkos čestim administrativnim promenama, plus njegov stabilan društveni napredak, efikasni mehanizmi za suočavanje sa katastrofama, razvijena nauka i tehnologija i sve veći kulturni uticaj u Istočnoj Aziji stavljaju Japan u ravnopravan, ako ne i bolji, položaj u odnosu na Kinu, jednu brzorastuću ekonomsku silu, sa sve većim i značajnim regionalnim i međunarodnim uticajem. Uzimajući u obzir sve ovo napred rečeno, bila bi velika greška prevideti snagu Japana prilikom razmatranja kineskih spoljnih odnosa i politike.

Evropa je još jedan entitet koji se ne može zanemariti. Ekonomska snaga Kine prevazišla je snagu bilo koje evropske sile pojedinačno. Ali, Evropska unija kao celina ima ekonomiju veliku kao što je ekonomija SAD, i evro je već postao međunarodna valuta koja se može nadmetati sa dolarom, ali internacionalizacija ženminbija (juan) ima još dug put pred sobom. Jaz

između kineske sveukupne moći i globalnog političkog uticaja i odgovarajućih karakteristika Evropske unije je još uvek veliki. Kada je reč o BDP, kineska ekonomija je postala druga najveća svetska ekonomija i ima zdrav zamajac. Ali, potpuno je nerealno zaključiti da je kineska moć prevazišla Japan i EU i postala druga sila sveta i da će dostići SAD za deceniju ili dve. Kina je daleko od toga da postane svetska sila broj dva, posebno ako imamo u vidu njenu nerazvijenu kulturnu meku moć i slab glas u međunarodnoj areni. Prava procena kineske pozicije među globalnim silama jeste da je Kina najsnažnija zemlja u razvoju. Ali, ekonomije u usponu, kao što su Indija, Brazil i Rusija, imaju svoje dobre i loše strane.

Drugo, Kina se nalazi u samom centru tradicionalno geopolitički definisane Azije (sa izuzetkom zapadne Azije i Sibira, koji se često naziva Dalekim istokom Rusije). Kako njena ekonomska međuzavisnost sa susednim zemljama raste, Kina postaje geoekonomski centar Azijsko-pacifičkog regiona i igra vodeću ulogu, značajniju i od SAD i Japana, u ekonomskom razvoju regiona. Kina učestvuje u gotovo svim regionalnim ekonomskim organizacijama u Istočnoj Aziji i, takođe, ključni je član Šangajske organizacije za saradnju. Uprkos svom ekonomskom značaju, geopolitička situacija sa kojom je Kina suočena sasvim je drugačija. Kao neko ko čvrsto veruje i dosledno podržava ideju nesvrstavanja, Kina ne stupa u formalna politička i vojna savezništva ni sa jednom susednom zemljom, što Kinu stavlja u loš geopolitički položaj, ako imamo u vidu mrežu savezništava SAD u Istočnoj Aziji. Ono što je još problematičnije jeste da Kina ima mnogo teritorijalnih nesuglasica na kopnu i moru sa Japanom, Indijom i Vijetnamom, koje je teško rešiti, ali i sa drugim susedima. Mreža saveznika koju predvode SAD igra glavnu ulogu u bezbednosti Istočne Azije i iz perspektive tih vojnih aranžmana Kina predstavlja problem. U takvim okolnostima, Kina ne može da govori u ime Istočne Azije u međunarodnoj političkoj areni, kao što Nemačka, Francuska ili Brazil mogu u ime Evrope ili Južne Amerike. Drugim rečima, sa geografske tačke gledišta, Kina je samo jedna azijska zemlja, koja pridobija sve više pažnje i priznanja kao ekonomska sila. Međutim, tek nekoliko zemalja Azije je spremno da deli kineske političke vrednosti i da je prihvati kao političkog 'lidera' ili 'glasnogovornika' Azije. Iako neki Kinezi sa poprilično entuzijazma govore o 'orijentalnoj kulturi' ili 'azijskoj civilizaciji', kineska civilizacija, ili tačnije civilizacija Han, samo je deo raznovrsne kulture Azije, zajedno sa kulturom indijske civilizacije, persijske civilizacije, japanske civilizacije i drugih. Kineska civilizacija se razlikuje od drugih azijskih kultura onoliko koliko i od zapadne civilizacije. Stoga, Kina je jedan od centara Azije, ali nije 'lider' koji se nalazi na čelu svih drugih naroda. Činjenica je da je došlo do naglog globalnog uspona kineskih interesa i

uticaja, ali Kina svakako nije u poziciji da sebe izjednači sa SAD, jedinom globalnom supersilom, u narednih nekoliko decenija.

Štaviše, kada je reč o prirodi političkog sistema, Kina je jedna od malog broja socijalističkih zemalja na svetu sa jedinstvenim političko-ekonomskim institucijama, političkim vrednosnim sistemom i vodećom ideologijom. Kina se suočava sa mnogim neizvesnostima na svom razvojnom putu, jer prolazi kroz reforme od suštinskog i dugoročnog značaja. Kina tek treba da realizuje potpuno teritorijalno ujedinjenje, iako joj preti etnički separatizam. Uprkos naglom ekonomskom porastu, Kina je suočena sa mnogim izazovima, kao što su socijalna nejednakost, pogoršanje životne sredine, zahtevni zadaci u oblasti društvenog upravljanja i spora transformacija ekonomskog razvojnog modela. Iako Kina raspolaže finansijskim sredstvima dovoljnim da udruženim snagama finansira velike projekte, prihod Kine po glavi stanovnika i dalje je nizak, i jaz između bogatih i siromašnih se povećava. Uprkos stamenosti političkog sistema, Kini nedostaje sposobnost da uvede promene u svoje institucije i da ih osavremeni, a i njenu društvenu koheziju tek treba unaprediti. Iako vodeća socijalistička ideologija odoleva izazovima i socijalistička priroda obrazovanja ostaje dominantna, društveni trendovi razmišljanja i javnog mnjenja dobijaju na raznolikosti. Ovakva situacija je veoma zabrinula vladu, te je preduzela mere predostrožnosti protiv političkog i idejnog uticaja i prodora stranih neprijateljskih faktora. Zbog domaćih i stranih problema, Kina je usvojila jedan stav koji je sasvim različit od stava zapadnih zemalja prema višepartijskom sistemu, demokratskim transformacijama i nacionalnoj podeli u mnogim zemljama u razvoju. Gorenabrojane nacionalne odlike i politike Kine ukazuju da su institucionalne i ideološke razlike između nje, s jedne strane, i razvijenih zemalja i, čak, nekih zemalja u razvoju, s druge, ogromne i da ne postoje naznake smanjivanja tih razlika u bližoj budućnosti. Stoga, zapadne razvijene zemlje Kinu smatraju 'drugačijom' unutar te međunarodne zajednice.

'Međunarodna uloga' Kine definiše se kao uloga koju Kina igra i odgovornost koju Kina preuzima na sebe u okvirima svetskih dešavanja. Koju ulogu Kina igra definišu gorepomenuta tri faktora: kineska ukupna moć, komplikovan geopolitički i geoekonomski položaj i jedinstven politički sistem. Na primer, položaj Kine kao najveće zemlje u razvoju ukazuje da Kina nije dominantna snaga u trenutnom međunarodnom političkom i ekonomskom poretku. Prilikom razmatranja svojih interesa i ograničene snage u poređenju sa zapadnim industrijalizovanim zemljama, Kina je prihvatila međunarodna pravila za koja se zalažu zapadne zemlje o neširenju nuklearnog oružja, borbi protiv terorizma, trgovinskoj i investicionoj liberalizaciji, zaštiti prava intelektualne svojine, klimatskim promenama itd. kada se pridružila međunarodnom monetarnom sistemu na čijem čelu je dolar.

U međuvremenu, jačanje Kine praćeno je sve većim značajem koji ima mišljenje i stav Kine u međunarodnim organizacijama, kao i većom odgovornošću u pružanju pomoći i mirovnim misijama. Kineski geopolitički položaj upućuje da je njen doprinos kroz političke i ekonomske resurse i uticaj na susedne zemlje mnogo veći nego u drugim delovima sveta. Kineski politički sistem je, zbog svoje prirode, pod ogromnim političkim pritiskom zapadnog vrednosnog sistema, koji zagovara demokratiju, slobodu i ljudska prava. Kina se opire takvim pritiscima i, unutar međunarodne zajednice, insistira na principima nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja.

Još jedan problem koji se odnosi na međunarodnu poziciju Kine jeste da li jedinstveni razvojni put Kine može postati model za druge zemlje sa kojim bi se one upoznale i kasnije ga primenile. Iako su veoma žustre i uzavrele rasprave među domaćim i stranim stručnjacima o 'kineskom modelu', koji je poznat kao 'pekinški konsenzus', vlasti u Kini nemaju nameru da promovišu svoj razvojni put i iskustvo u zemljama širom sveta. Premijer Ven Điabao (Wen Jiabao) je čak i direktno rekao na novinarskoj konferenciji tokom godišnjeg zasedanja Nacionalnog narodnog kongresa i Kineske narodne političke konsultativne konferencije, 2011, da ne postoji 'kineski model'. Ja sam oduvek verovao da razvoj Kine i njeno iskustvo ne može biti sažeto u jedan model, jer je kineski model o kome govorimo još u fazi nastanka i razvoja i daleko je od uspeha. Postoje, mada, neke zemlje na svetu koje žele da nauče od Kine. Ali, niko ne može da prepíše čitav niz sistema koji postoje u Kini.

Naravno, gorepomenute uloge su međusobno povezane i uslovljene i ne mogu se sasvim jasno razdvojiti. Ukratko, međunarodna uloga Kine se može sažeti u 4 sledeće tačke: (1) Kina je zemlja u razvoju sa najjaćom nacionalnom snagom i još uvek se nalazi daleko iza SAD, EU i Japana u pogledu zrelosti ekonomskog razvoja, nauke i tehnologije, obrazovanja i ukupne kulturne moći; (2) Kina je azijska sila koja je svesna globalne ekspanzije svojih interesa i uticaja, ali još uvek nije preuzela dominantnu ulogu u Aziji; (3) Kina je glavna socijalistićka zemlja sa jedinstvenom politićkom strukturom i vrednosnim sistemom, ali ona upravo prolazi kroz suštinke reforme i tek treba da ostvari svoje potpuno teritorijalno ujedinjenje, iako je suoćena sa etnićkim separatizmom; (4) Kina ućestvuje i reformiše sadašnji međunarodni politićki i ekonomski poredak, iako je ogranićena međunarodnim pravilima koja je definisao Zapad. Ovo su neki od osnovnih zakljućaka koji se zasnivaju na stvarnosti, a ne na željama. Usled gorepomenuta četiri zakljućka, verujem da će doći do neznatnih promena u međunarodnoj poziciji Kine, situaciji u kojoj se nalazi i njenom 'identitetu' tokom naredne decenije.

3. KAKVA VRSTA MEĐUNARODNE STRATEGIJE JE POTREBNA KINI

Kada analiziramo i razmatramo međunarodnu strategiju Kine, nesumnjivo je da su karakteristike svetske politike i međunarodna uloga Kine neki od odlučujućih faktora koje je potrebno prvo proučiti. U periodu između pedesetih i sedamdesetih, svetskom politikom dominirala je borba za hegemoniju između SAD i Sovjetskog Saveza, i treći svet bio je svedok vrhunca koji su dostigli nacionalni oslobodilački pokreti, na Zapadu poznatiji kao 'dekolonizacija'. Međunarodna pozicija Kine u to vreme može se opisati u nekoliko reči, i to kao velika orijentalna zemlja koja prati sovjetski model, 'odmetnik' od međunarodnog poretka i siromašna izolovana zemlja. Činilo se prirodnim kinesku međunarodnu strategiju nazvati 'revolucionarna diplomatska linija predsednika Maoa' kojom je rukovodio 'proleterski internacionalizam'. Danas su svetska politika i međunarodna uloga Kine potpuno drugačije od onoga što su bile pre nekoliko decenija.

Međunarodna strategija bilo koje zemlje mora da pruži odgovor na barem sledeća tri pitanja: (1) Koji su suštinski interesi zemlje? (2) Koja je glavna spoljna pretnja sa kojom je zemlja suočena? (3) Kako se zemlja može adekvatno i uspešno izboriti sa spoljnom pretnjom? Tokom Maove ere, kineski suštinski interes u međunarodnim odnosima, koncept koji u to vreme nije postojao, bio je održavanje stabilnosti revolucionarne političke sile, glavna pretnja su bile SAD i Sovjetski Savez. Tokom pomenutog perioda osnovna kineska sredstva za borbu protiv pretnji, pored vojne borbe, bili su diplomatski napori da se uspostavi ujedinjeni međunarodni front protiv SAD ili Sovjetskog Saveza, ili protiv oboje.

Danas, definicija i razumevanje suštinskih interesa jedne zemlje koju nude kineske vlasti je da su oni jasni, dosledni i zasnovani na konsenzusu. Političke mere i strateški izbori blisko povezani sa suštinskim interesima uslovljavaju da ovaj koncept ne može da dozvoli loše osmišljenu alternativu ili brzopletu interpretaciju. Decembra 2012. godine, član Kineskog državnog saveta, Dai Binguo (Dai Bingguo), jasno je istakao u svom autorskom članku *Pridržavajući se puta mirnog razvoja (Sticking to the Path of Peaceful Development)* da su suštinski interesi Kine u međunarodnim odnosima sledeći: (1) Kineski oblik vlasti i političkog sistema i stabilnost; (2) Kineski suverenitet, teritorijalni integritet i nacionalno jedinstvo; (3) Osnovna garancija za održivi ekonomski i socijalni razvoj Kine. I, kršenje ovih interesa se ne može tolerisati². Članak Dai Binguo nije povezao nijednu oblast ili

² Dai Bingguo, "Sticking to the Path of Peaceful Development", December 6, 2010; <<http://www.fmprc.gov.cn/ce/ceit/ita/zl/yjjj/t807349.htm>>

problem izvan kineskih granica sa konceptom suštinskih interesa. Tokom prethodnih nekoliko meseci, neki kineski komentatori su izjavili da su Južno kinesko more i Severna Koreja kineski suštinski interesi. Takve neovlašćene izjave su, u izvesnoj meri, produbile sumnju stranaca u Kinu i izazvale trajne negativne efekte.

Pošto se kineski suštinski interesi jasno definišu, identifikovanje glavne spoljne pretnje će postati najvažniji izazov u njenoj međunarodnoj strategiji. Tokom svetske istorije, spoljnu pretnju jednoj zemlji najčešće je predstavljala druga zemlja. Međutim, danas, u doba globalizacije, došlo je do korenitih promena u svetskoj politici i međunarodnim odnosima. Vredno je pomenuti jedan fenomen međunarodne politike iz doba posle Hladnog rata kada, bilo da je reč o razvijenoj zemlji, kao što je UK, Francuska, Nemačka, Italija i Japan, ili zemlji rastuće ekonomije, kao što je Indija, Brazil, Meksiko, Rusija, Južna Afrika i Turska, nijedna zemlja nije identifikovala drugu zemlju kao svoju najveću spoljnu pretnju ili kao svog neprijatelja u zvaničnim izjavama. Iako se i danas svaka zemlja suočava sa spoljnim pretnjama, retko koja je identifikovala neku određenu zemlju kao svog neprijatelja.

Nakon napada 11. septembra, SAD smatraju da je međunarodni terorizam i širenje oružja za masovno uništenje najveći neprijatelj nacionalne bezbednosti i nazvale su Iran, Irak i Severnu Koreju 'osovinom zla'. Međutim, Obamina administracija je imala drugačiji stav i mišljenje o spoljnim pretnjama od Bušove administracije. Nacionalna bezbednosna strategija, koju su SAD objavile maja 2010. godine, istakla je da „Umesto neprijateljske imperije koja se širi, mi smo danas suočeni sa čitavim nizom izazova, od mreže nasilnih ekstremista do država koje ne poštuju međunarodne norme ili im preti unutrašnji kolaps. Osim što su suočene sa neprijateljima na tradicionalnim bojnim poljima, SAD moraju da se pripreme za asimetrične pretnje, kao što su one kojima je meta naša zavisnost od sajber prostora” (US Presidential Doctrines Handbook, str. 209). Prilično je izvesno da, iako većina američkih stratega priznaje da će uspon Kine predstavljati izazov ili čak i pretnju po SAD, današnja administracija SAD i glavne političke snage još uvek nisu odredile Kinu kao neprijateljsku zemlju.

Odakle dolazi glavna spoljna pretnja po Kinu? Mnogi kineski posmatrači jednoglasno će reći: „Naravno da dolazi od SAD”, ili, šire govoreći, od Zapada. Neki ljudi, takođe, misle da su SAD neprijateljska zemlja za Kinu i smatraju da tu nema nikakve sumnje. U suprotnom, neistomišljenici ili 'ne umeju da razlikuju sebe od neprijatelja' ili 'su izdajnici'. Ovo je veoma ozbiljno pitanje koje bi trebalo da se razjasni i odredi uz pomoć tri linije razgraničenja.

Prva linija razgraničenja podrazumeva uočavanje jasne razlike između dva važna i potpuno različita pitanja u pogledu strateškog i političkog

opsega. Da li je zemlja objektivno ugrožena od strane jedne ili nekoliko neprijateljskih zemalja? Da li je zemlji 'potrebna' 'neprijateljska zemlja' da bi konsolidovala svoj unutrašnji poredak? Stav Mencija da je „država bez neprijatelja ili spoljne opasnosti prokleta” daje odgovor na drugo pitanje. Američki politikolog Semjuel Hantington (Samuel Huntington) je, takođe, priznao da je SAD 'potrebna' snažan neprijatelj kako bi učvrstile svoj nacionalni i kulturni identitet. On je rekao: „Idealni neprijatelj za Ameriku bi bio ideološki suprotan, rasno i kulturno različit i vojno dovoljno snažan da bi predstavljao uverljivu pretnju po američko društvo” (Huntington, *Who are We?: The Challenges to America's National Identity*, str. 292). Tačno je, u svakom istorijskom trenutku i u svakoj zemlji, da će neki ljudi uvek pokušavati da postignu domaće političke ciljeve isticanjem pretnje od strane spoljnog neprijatelja i na taj način kreirati svoju strategiju ili politiku. Neki kineski posmatrači često citiraju Mao Cetunga, koji je rekao „Pitanje broj jedan za revoluciju je da li može da razlikuje svoje prijatelje od svojih neprijatelja”. Ovo je logika: prioritet kineske međunarodne strategije je da razlikuje prijatelje od neprijatelja; sada kada SAD smatramo neprijateljima, njihovi saveznici, kao što je Japan, će, prirodno, biti smatrani neprijateljskom zemljom ili neprijateljskom snagom, i antiameričke snage širom sveta trebalo bi da smatramo kineskim prijateljima ili saveznicima.

Za mislioce kao što je Hantington, određivanje Kine kao neprijateljske zemlje uzima se zdravo za gotovo i nema potrebe preispitivati da li su kineske strateške namere dobre ili loše, ili da li su ciljevi kineske spoljne politike ograničeni ili ekspanzionistički. Slično tome, za one koji insistiraju da „Kini treba neprijateljska zemlja” ili da je „glavni problem za kinesku međunarodnu strategiju da povuče jasnu granicu između neprijatelja i prijatelja”, namera strategije Obamine administracije u odnosu na Kinu i značajne promene u svetskoj politici su irelevantne za procenu. Ali, pitanje da li su Kina i SAD postali neprijatelji jedni drugima, ili će to na kraju postati, zahteva jasno definisanu stratešku analizu iz mnogo šire i realističnije perspektive.

Druga linija razgraničenja – činjenica da neki Amerikanci na Kinu gledaju kao na neprijateljsku zemlju, ne znači neminovno da svi političari SAD i vodeće političke snage određuju Kinu kao neprijateljsku zemlju i da formulišu dugoročnu strategiju SAD na bazi recipročnog animoziteta. Podjednako je važno istaći da ni stavovi prema SAD kao neprijateljskoj zemlji nekih radikalnih marginalnih grupa u kineskom društvu ne mogu predstavljati zvaničan stav kineskih političara i vodećih političkih snaga. U zajedničkoj izjavi koju su dali tokom posete SAD u januaru 2011. godine, kineski predsjednik Hu Đintao (Hu Jintao) je potvrdio dugoročne ciljeve „izgradnje sino-američkog prijateljstva zasnovanog na saradnji”, što je potpuno različito od argumenata koji određuju da su „Kina i SAD neprijateljske zemlje”.

Treća linija – stav da SAD predstavljaju bezbednosnu pretnju, politički izazov i ekonomskog takmaca Kini ne znači **neminovno** da su SAD za Kinu neprijateljska zemlja, a kamoli da su joj najveća spoljna pretnja. SAD, Japan i druge zapadne zemlje imaju negativan stav prema kineskim političkim vrednostima. Zapadni političari saosećaju sa i, čak, podržavaju Dalai Lamu i separatiste iz Ujgurske autonomne oblasti Sinkjang. SAD i dalje prodaju oružje Tajvanu. Vojna savezništa na čelu sa SAD vrše veliki pritisak na bezbednost Kine. Poslovni svet SAD i Kongres vode 'rat valuta' i 'trgovinski rat' protiv Kine. Svi ovi izazovi koje pred Kinu stavljaju SAD sigurno zahtevaju stalne i dosledne napore kako bi se sa njima izborili. Ali, ovakva situacija svakako ne opravdava agrumente u prilog stavu da je to 'neprijateljska zemlja'. Kini je potrebno da se suoči i izbori sa ovim izazovima promišljenim i udruženim naporima, to je sigurno. Štaviše, ako skoncentrišemo sve svoje snage na unutrašnje izazove, kao što je napredak ekonomskog razvoja, transformisanje ekonomskog modela, popravljanje životnog standarda ljudi, unapređenje obrazovanja, nauke i tehnologije, shvatićemo da kineski najveći izazov, ili čak i pretnja, ne dolaze od SAD. Dokle god budemo vodili računa da nam kod kuće sve funkcioniše, bićemo u mogućnosti da spoljni pritisak ublažimo i imaćemo adekvatno razumevanje kineskog spoljnog strateškog okruženja.

Duže vremena tokom Hladnog rata, kada je klasna borba bila prioritet nacionalne politike, Kina se suočavala sa ozbiljnim i izuzetno neprijateljski raspoloženim okruženjem. Glavna pretnja kineskoj nacionalnoj bezbednosti dolazila je od SAD (1949–1972) i bivšeg Sovjetskog Saveza (1969–1989). Tokom ere reformi i otvaranja prema svetu, kineska definicija spoljne bezbednosti značajno se razlikuje od one tokom Hladnog rata. Sada, ali i u bliskoj budućnosti, Kina smatra da je sve brža transformacija modela ekonomskog rasta njena ključna misija. U tom smislu, izazovi sa kojima se Kina suočava su brojni i imaju mnogo aspekata, što je, u nekom segmentu, mnogo komplikovanije i ozbiljnije nego ikada do sada. Evo nekoliko primera: u oblasti ekonomije – fluktuacija međunarodne ekonomske situacije, ekonomska recesija u nekim zemljama i posledično smanjenje uvoza i rast ekonomskog nacionalizma i trgovinskog protekcionizma; u oblasti tradicionalne bezbednosti – eskalacija teritorijalnih sukoba zbog pretenzija na kopnenu i pomorsku teritoriju, opasnost od vojnog sukoba na moru, problem razvijanja i širenja nuklearnog oružja u susednim zemljama, međunarodni terorizam; u oblasti netradicionalne bezbednosti – nedostatak izvora energije, vrtoglavi rast cena resursa, klimatske promene, bezbednost kineskih građana i kompanija u inostranstvu, javno zdravlje i bezbednost hrane. Izazovi proizašli iz trenutnih nemira na Bliskom istoku su za Kinu, takođe, višeslojni. U međuvremenu, međusobna uslovljenost unutrašnjih i spoljnih

faktora postala je mnogo tešnija i dublja nego pre 20 godina. Unutrašnji i spoljni faktori su isprepletani i međusobno uslovljeni i sve je teže nositi se sa njima ili ih sprečiti. Potrebno je da prođe još dosta vremena pre nego što Kina bude uspela da svoju rastuću nacionalnu snagu pretvori u različite mere kojima će uspešno štititi svoje suštinske interese. Stoga, bilo bi razumnije glavne spoljne pretnje kineskim suštinskim interesima definisati kao višeslojne izazove, a ne kao jednu ili dve određene zemlje.

SAD i ceo zapadni svet zaista predstavljaju strateške, političke i bezbednosne izazove za Kinu, ali nije ni praktično, ni razumno definisati i odrediti kinesku međunarodnu strategiju tako što ćemo „SAD proglasiti glavnim neprijateljem”. Razlog je jednostavan: ako Kina gleda na svog najvećeg trgovinskog partnera, koji je ujedno najjača svetska ekonomija i vojna sila, kao na svog neprijatelja, nemoguće je ostati na putu mirnog razvoja. U pogledu izvodljivosti, gotovo da ne postoji nijedna zemlja na svetu koja bi želela da se pridruži Kini u uspostavljanju dugoročne antiameričke koalicije. Zarad dobrobiti obe zemlje i celoga sveta, Kina i SAD bi trebalo da udruženim naporima i „kroz saradnju izgrade partnerstvo zasnovano na uzajamnom poštovanju i obostranoj koristi” kako bi unapredili opšte i zajedničke interese obe strane, bolje iskoristile mogućnosti i uspešnije se borile sa izazovima u 21. veku.

Još jedan sličan problem je da li će se Kina držati svoje strateške ideje – „ne isticati se previše, a dati svoj doprinos”, što je, namerno ili ne, prevedeno kao „sakriti svoje kapacitete, kupovati vreme i ostvariti uspeh”. Ako je odgovor potvrđan, kako njen razvoj može ići u korak s vremenom? Ova dalekovida strateška ideja, ne isticati se previše i davati svoj doprinos, koju je predložio Den Sjaoping (Den Xiaoping) krajem osamdesetih, znači da treba paziti na zapadne političke zavere, izbegavati konfrontacije sa Zapadom u sprovođenju kineske spoljne politike i promovisati stabilnost unutrašnjih i spoljnih odnosa. Dve decenije koje su usledile nakon osamdesetih bile su godine dramatičnog uspona Kine i relativnog pada Zapada. U ovom istorijskom kontekstu, neki ljudi u Kini sugerišu da je taj nekonfrontacijski pristup prevaziđen i zamenjen odlučnijim stavom, tj. da treba preduzeti sve moguće mere u odbrani prava i interesa Kine, čak i po cenu raskidanja odnosa sa drugim zemljama i da treba pokazati odsustvo straha od konfrontacije sa spoljnim svetom, posebno sa Zapadom. Ali, pitanje izazovno za diskusiju glasi: zašto ljudi misle da je Kina suočena sa sve većim međunarodnim pritiskom prethodnih godina, posebno 2010. godine, kada se SAD i Japan bore sa teškoćama kod kuće i u inostranstvu i kada EU ima problema sa usporenim rastom i sve lošijom kohezijom. Da bismo dali odgovor na ovo pitanje, trebalo bi da preispitamo osnovne uzroke drastične transformacije svetske politike i da razumemo unutrašnje i međunarodne faktore.

Treba istaći da politički, ekonomski i vojni savezi koji su nastali tokom Hladnog rata među zapadnim razvijenim zemljama još uvek ostaju na snazi, i Zapad, kao celina, u tom smislu ima prednost u odnosu na Kinu u trenutnom međunarodnom političkom i ekonomskom poretku. Njihova prednost u nauci i tehnologiji, kulturi, obrazovanju i inovativnim kapacitetima, kao i relativno stabilna unutrašnja politika i vladavina prava osnova su na kojoj se zasniva njihova međunarodna dominacija u neposrednoj budućnosti. Uspon nekih novih tržišta je podrio, u izvesnoj meri, dominaciju zapadnih industrijalizovanih ekonomija u okviru međunarodnog sistema i delimično ublažio pritisak Zapada na Kinu. Ali, takođe je doneo i nove i nepredvidive faktore koji dalje komplikuju kineske strateške izbore. Prilično je izvesno da dramatične promene međunarodnih odnosa, kao što su uspon novih tržišta i relativni pad Zapada, ne dovode neminovno ili prirodno do poboljšanja međunarodnog strateškog okruženja za Kinu. U ovim okolnostima, međunarodni izazovi sa kojima se Kina sada suočava i sa kojima će se suočavati u bliskoj budućnosti su sve veći, umesto da opadaju. U takvim okolnostima, još uvek je od izuzetnog značaja da se pridržavamo, i da ne odustanemo, od strateške ideje 'da se ne ističemo previše, a da dajemo svoj doprinos'.

Međutim, pridržavanje strateške ideje ne znači da moramo slepo da pratimo ustaljenu praksu. Suština ove strateške ideje ne može se naslediti i usvojiti ako je ne osavremenimo i ne uskladimo sa unutrašnjim i međunarodnim razvojem i promenama tokom prethodne dve decenije. Ova strateška ideja je nastala i odnosila se na zapadni svet koji su predvodile SAD u trenutku kada su odnosi sa zapadnim zemljama bili prioritet diplomatskih aktivnosti Kine. Ali, danas, kineska diplomatija ima mnogo širi horizont, daleko složenije situacije, partnere spremnije na saradnju i više suparnika. Ako je sentenca „da se ne ističemo previše, ali da dajemo svoj doprinos” preporuka i vodilja za Kinu kako da se ponaša u međunarodnim odnosima sa drugim novim tržištima ili sa globalnim izazovima, kao što su finansijska kriza i klimatske promene, onda je ona očigledno neodgovarajuća i besmislena.

Da bismo ostali dosledni osnovnoj poruci ove strateške ideje i da bismo u isto vreme izbegli negativne konotacije usled lošeg prevoda ili loše interpretacije, voleo bih da dam dve sugestije. Prvo, izbegavajte da koristite frazu kao zvaničan stav određene politike da biste izbegli negativne konotacije usled lošeg prevoda ili lošeg razumevanja i zamenite je sa „biti skroman i mudar”. Fraza „biti skroman i mudar” ne prenosi nikakvo derogativno značenje ni u Kini, ni u inostranstvu. Eksplicitnija je po svom značenju i na odgovarajući način odražava kinesku kulturu. Kineska vlada, kineski preduzetnici, kineski građani bi trebalo da predstavljaju i demonstriraju suštinu fraze „biti skroman i mudar” u svojoj komunikaciji sa razvijenim zemljama

i zemljama u razvoju, u svojim ekonomskim i drugim aktivnostima, kao i tokom putovanja, rada i studiranja u inostranstvu.

Druga sugestija se odnosi na potrebu da se preciznije razumeju i izraze kineski dugoročni strateški ciljevi i razvojne smernice. Dai Binguo je jednom rekao: „Cilj kineskog razvoja se svodi na ovu rečenicu: Izgraditi harmonično društvo kod kuće i pomoći da se izgradi harmonično društvo u celom svetu. Ovo znači da će Kina prvo biti odgovorna za svojih 1.300.000.000 stanovnika, a potom i za ljude širom sveta, za mir u svetu i njegov razvoj, tako da u plodovima kineskog razvoja mogu uživati i njeni stanovnici, ali i međunarodna zajednica” (Bingguo, “Sticking to the Path of Peaceful Development”). On je takođe rekao: „Neki kažu da Kina želi da preuzme mesto SAD i da dominira svetom. To je samo jedan mit” (Bingguo, “Sticking to the Path of Peaceful Development”).

Ali, ponekad mi možemo da čujemo i druge ideje i izjave u vezi sa ciljevima kineskog razvoja, npr. takozvanu ideju o 'sustizanju' – tipičan primer te ideje je slogan 'prevazići Englesku i preteći SAD' koji je bio popularan tokom ere 'velikog napretka' pedesetih. Danas, neki ljudi opet koriste ovaj kliše i predlažu ekonomsko i vojno preticanje SAD kao dugoročan cilj kineskog razvoja. Neki ljudi veruju da šta god Kinezi žele da izgrade ili urade težiće podizanju svojih ciljeva – da budu najviši, najveći, najsnažniji, najskuplji, najelegantniji na svetu i ostvariće 'kineski san', isto kao 'američki san'. Oni svojevolumno piju iz otrovnog pehara iluzije, svesno zaboravljajući da je ovo samo mit.

Da ne pominjem kako bi stranci gledali na nas kada bismo drugi cilj i ideju objavili sa fanfarama, imajući u vidu ogroman broj Kineza, ograničene prirodne resurse, narušenu životnu sredinu, prilično nepovoljne geografske uslove i relativno slabu ekonomsku bazu, sve bi to doprinelo mitu da se izgradi supersila po ugledu na Ameriku. Realni strateški cilj naše zemlje ne bi trebalo da bude da pretekne SAD, već da prevaziđe samu sebe. Pri tome treba voditi računa o situaciji u zemlji i inostranstvu, posebno zbog zahteva Naučnog pogleda na razvoj, ubrzati transformaciju sadašnjeg modela ekonomskog razvoja i akcenat staviti na kvalitet, a ne veličinu; na dobrobit ljudi, a ne na projekte kojima se stiču politički poeni; na socijalnu pravdu i harmoniju, a ne na pogoršanje socijalnih nemira; i na stvarnu efikasnost, a ne na različita rangiranja u odnosu na svet.

Na međunarodnom planu, ciljevi Kine trebalo bi da se razvijaju od 'onoga što ne želi' do onoga 'šta želi', od težnje da akumulira moć do davanja doprinosa svetu kroz idejne i institucionalne inovacije, od traženja inostranih tržišta i povećanja zahteva za resursima u procesu globalizacije do stvaranja uslova za poboljšanje tržišnih pravila i međunarodnih institucija, kao i od promovisanja polarizacije svetskih sila do udruživanja sa zemljama širom

sveta na putu ka razvoju vladavine prava i pravde u međunarodnom poret-ku i poboljšanju upravljanja na nivou celog sveta. Samo onda kada se Kina razvije od velike sile sa ogromnim brojem stanovnika, impresivnom eko-nomskom moći i značajnim političkim uticajem u silu sa visokim stepenom harmonije, obrazovanja, nauke i tehnologije i kulture, san o modernizova-nju kineske nacije može da postane stvarnost.

Prevod
Danijela Nejković

LITERATURA

1. Bingguo, Dai, "Sticking to the Path of Peaceful Development", December 6, 2010. <<http://www.fmprc.gov.cn/ce/ceit/ita/zl/yjjj/t807349.htm>, accessed on Dec 12, 2019.
2. Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*, Free Press, New York, 1992.
3. Huntington, Samuel P., *Who are We?: The Challenges to America's National Identity*, Simon&Schuster, New York, London, Toronto, Sydney, 2004.
4. Jisi, Wang, Shiq, Tang, "The Basic Characteristics of the Development of World Politics in the Past Three Decades", *International And Strategic Studies Report*, No. 4, The Center for International & Strategic Studies of Peking University, 2010.
5. Jisi, Wang, "China's 'International Position' and the Strategic Thought of keeping a low profile and make due contributions", *International Studies*, No. 2/2011.
6. Jisi, Wang, "In Pursuit of China's Grand Strategy", *Oriental Morning Post*, Feb 28 to March 2, 2/2011.
7. Nye, Joseph S., *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011.
8. *US Presidential Doctrines Handbook – Volume 1 President Barack Obama Doctrine – Strategic Information and Materials*, IBP, Inc, Washington, 2017.